

ACADEMIA ROMÂNĂ

**BULETINUL
INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ROMÂNĂ
„A. PHILIPPIDE”**

Anul XI, nr. 2

IAȘI

aprilie–iunie 2010

CUPRINDE:

- Activitatea departamentelor
- Eveniment
- Simpozion
- Granturi și proiecte
- Manifestări științifice
- Lucrări publicate
- Comunicări științifice
- Oaspeți din străinătate
- Restituiri
- *Varia*

PROIECTE DE CERCETARE

În al II-lea trimestru al anului 2010:

➤ **Departamentul de lexicologie–lexicografie** a continuat activitatea de cercetare din cadrul proiectului prioritar *Dicționarul limbii române (DLR). Serie nouă, Litera C*, prin fișarea textelor manuscrise sau tipărite cu alfabet chirilic și a textelor tipărite cu alfabet de tranziție, precum și a volumelor din literatura contemporană care nu au putut fi scanate în cadrul proiectului *eDTLR – Dicționarul tezaur al limbii române în format electronic*; cele cca 13.000 de fișe rezultate au fost introduse într-o bază de date, structurată după criteriile lexicografice, utilizabilă în redactarea în format electronic (XML) a viitoarelor volume ale DLR. În paralel s-a lucrat la actualizarea datelor din **Bibliografia DLR** (Victoria Zăstroiu).

În data de **21 aprilie** a avut loc Ședința festivă prilejuită de finalizarea primei ediții a *Dicționarului limbii române*, desfășurată la Academia Română din București, la care a participat colectivul de lexicografi de la Institut, cărora li s-a acordat Diploma „Meritul academic”, „pentru merite și devotament în realizarea *Dicționarului limbii române*”.

► La **Departamentul de dialectologie** s-a continuat redactarea și revizia hărților și a textelor de tip material necartografiat din volumul al IV-lea din NALR. *Moldova și Bucovina*: au fost introduse în baza de date redactările reprezentând 5 hărți analitice (răspunsurile la întrebările cu numerele 1403, 1405, 1406, 1413 și 1414 din Chestionarul NALR); s-a efectuat revizia a 6 hărți analitice și a trei hărți interpretative, după cum urmează: *1401*, *1402*, *1403*, *1405*, *1406*, *1413* (prin italice a fost marcat numărul întrebărilor pentru care s-au redactat hărți interpretative, cu aspecte fonetice, morfologice și lexico-semantice selectate din hărțile analitice); s-au efectuat verificarea și o primă corectură a materialelor introduse în baza de date, corelații cu lucrările de profil și introducerea răspunsurilor din anchetele la huțuli pentru 20 de texte de tip material necartografiat (răspunsurile la întrebările cu nr. 1387, 1397, 1399, 1404, 1407–1410, 1412, 1416, 1421, 1425, 1427–1429, 1432, 1436–1439); a fost efectuată revizia întâi a 12 texte de tip material necartografiat (răspunsurile la întrebările cu nr. 1243–1245, 1253, 1254, 1260, 1261, 1263, 1438, 1439, 1441, 1443). S-a continuat fișarea materialului pentru indicele de cuvinte și forme. Un obiectiv de cercetare deosebit din cursul acestui trimestru îl reprezintă realizarea a 18 texte de un tip special de material necartografiat, în cadrul colaborării membrilor Departamentului la proiectul *Atlasul lingvistic român, pe regiuni. Sinteză*, proiect coordonat de Sectorul de dialectologie de la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al Academiei Române (București). Au fost propuse mai multe proiecții pentru tipul de material necartografiat referitor la conjugarea verbelor, care au fost verificate în redactări de probă și s-a optat pentru varianta optimă a redactării, interesul deosebit datorându-se faptului că, astfel, a fost definitivat tipul de material necartografiat ce va sta la baza realizării volumului ultim din NALR.

Moldova și Bucovina, care va cuprinde totalitatea răspunsurilor din Chestionarul NALR la întrebările privind *Verbul*. Textele redactate și revizuite în cursul acestui trimestru, puse la dispoziția redactorilor ALRR. *Sinteză*, reprezintă răspunsurile la 18 întrebări, înregistrate în punctele de anchetă din rețeaua NALR. *Moldova și Bucovina* (întrebările cu nr. 531, 547, 562, 563, 565, 566, 567, 572, 579, 583, 585, 596, 598, 599, 637, 638, 643, 644, din secțiunea *Familia* a Chestionarului NALR), reprezentând forme de indicativ, respectiv /și de conjunctiv prezent de la 11 verbe.

➤ În cadrul **Departamentului de toponimie** s-a continuat activitatea la *Micul dicționar toponimic al României. Moldova*: gruparea fișelor, documentare istorică (cca 1500 fișe), redactarea a 30 de articole. De asemenea, au fost redactate cca 30 p. pentru *Tezaurul toponimic al României. Moldova*.

➤ **Departamentul de istorie literară** a trecut la realizarea unui proiect nou, un *Dicționar concis al literaturii române*, împreună cu departamentul similar de la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” din București. În acest scop, s-au efectuat următoarele operații: a) alcătuirea listei de articole – scriitori, publicații periodice, curente literare și societăți etc. (în colaborare cu colegii de la București); b) alcătuirea listei de scriitori, care va avea și repere bibliografice; c) alcătuirea a aproximativ 200 de casete cu repere bibliografice; d) pregătirea materialului selectat pentru tipar; e) rezolvarea printr-o acțiune de cercetare în biblioteci, arhive, instituții culturale a diverselor probleme apărute în cadrul revizuirii materialului biografic, documentar și bibliografic; f) pregătirea listei cu modificările ivite pe parcursul acestor operațiuni. La această activitate au participat și doamnele Gabriela Drăgoi și Maria Teodorovici. S-a lucrat la completarea **Bazei de date a DGLR** prin continuarea anchetei directe și cu chestionare și la arhivarea răspunsurilor și a materialului bibliografic primit.

➤ **Departamentul de etnografie și folclor** a continuat sistematizarea și interpretarea documentelor din arhivă, în vederea redactării celor trei lucrări aflate în plan: *Obiceiuri calendaristice (sărbătorile de iarnă) din Moldova. Tipologie și corpus de texte* (Silvia Ciubotaru), *Folclorul obiceiurilor de naștere din Moldova. Tipologie și corpus*

de texte (Adina Ciubotariu) și *Folclorul obiceiurilor funebre din Moldova. Tipologie și corpus de texte* (Ion H. Ciubotaru). Se continuă inventarierea și arhivarea materialelor din fototecă.

EVENTIMENT

În data de 4 martie 2010, în cadrul unei ceremonii desfășurate în Aula Academiei Române, Filiala Iași, Casa Regală a României, reprezentată de Alteța Sa Regală Principele Radu al României, a donat Filialei Iași a Academiei Române *Casa Asachi*, clădirea în care își desfășoară activitatea și Institutul de Filologie Română „A. Philippide”.

SIMPOZIONUL

„T. Arghezi – M. Sadoveanu: 130 de ani de la naștere”

♦ În data de 14 mai 2010 s-au desfășurat lucrările Simpozionului Național „T. Arghezi – M. Sadoveanu: 130 de ani de la naștere”, organizat de Institutul de Filologie Română „A. Philippide” în colaborare cu Asociația Culturală „A. Philippide” și Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Litere. A luat cuvântul, în deschidere, CS I dr. Ofelia Ichim, președinte al Asociației Culturale „A. Philippide” și a fost prezentat cuvântul de salut din partea prof. univ. dr. Eugen Munteanu, directorul Institutului de Filologie Română „A. Philippide”, Academia Română, Filiala Iași și din partea prof. univ. dr. Lăcrămioara Petrescu, prodecan al Facultății de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza”. Au susținut comunicări cercetători din Institut și colegi de la Facultatea de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, precum și invitați de la Suceava, Ploiești, Alba-Iulia: Lăcrămioara Petrescu (*Intergen poetic la T. Arghezi*), Dan Mănuță (*Din nou despre originea familiei Sadoveanu*), Anca Cazacu (*Fața argheziană a modernității*), Adelina Farias (*Cum a fost citit Sadoveanu la centenarul nașterii sale*), Loredana Ilie (*Hipotextul caragialian în opera lui Tudor Arghezi*), Constantin Dram (*Ne-sadovenizarea unor texte sadoveniene*), Loredana Opăriuc (*Tudor Arghezi – un poet al contradicțiilor*), Lucia Cifor (*Mihail Sadoveanu din perspectiva*

hermeneuticii), Emanuela Ilie (*Tensiuni și recuperare identitare în Ochii Maicii Domnului*), Cristina Florescu (*Identități lingvistice în romanul istoric sadovenian*), Lucian Bâgiu (*Tudor Arghezi și Valeriu Anania*), Mariana Flaișer (*Mihail Sadoveanu și revista „Însemnări ieșene”*), Amalia Drăgulănescu (*T. Arghezi – misticul și delfinul*), Nicolae Crețu (*Spre Sadoveanu esențial*), Dan Pătrașcu (*Sentimentul metafizic al așteptării în lirica argheziană*).

GRANTURI ȘI PROIECTE

- ◆ Activitatea de cercetare pentru grantul *eDTLR – Dicționarul tezaur al limbii române în format electronic* (2007–2010, contract CNMP nr. 910013/18.09.2007) a continuat cu corectarea de structură a articolelor din **DLR** și **DA**. În paralel, s-a continuat scanarea resurselor din **Bibliografia DLR** (Victoria Zăstroiu și Marius Clim). CS I dr. Gabriela Haja și CS III dr. Elena Dănilă au participat la întâlnirile de lucru de la Institutul de Informatică Teoretică cu informaticienii prof. univ. dr. Dan Cristea, CS II Nicolae Curteanu și asist. cercet. drd. Alex Moruz.
- ◆ Pentru proiectul CNCSIS *Teoria câmpurilor toponimice (cu aplicație la câmpul hidronimului Moldova)* (programul PN II IDEI nr. 278/2007), derulat în Departamentul de toponimie, s-a realizat redactarea unui capitol din lucrare.
- ◆ CS III dr. Elena Dănilă, CS III dr. Mioara Dragomir și CS I dr. Gabriela Haja au continuat activitatea de cercetare, în calitate de revizori – colaboratori externi, la proiectul *Monumenta linguae Dacoromanorum – Biblia 1688*, realizat în cadrul Centrului de Studii Biblico-Filologice al Departamentului de Cercetare Interdisciplinară în Domeniul Științelor Umaniste și finanțat din fondurile proprii de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași (director de proiect: prof. univ. dr. Eugen Munteanu).
- ◆ CS I dr. Cristina Florescu a continuat activitatea de cercetare la proiectul internațional *Dictionnaire Étymologique Roman (DÉRom)*. (*Première phase : le noyau panroman*) (subvenționat de

Agence Nationale de la Recherche și Deutsche Forschungsgemeinschaft), realizând următoarele operații: 1) revizia pentru Romania de sud-est a unei noi serii de articole; 2) finalizarea și publicarea on line a articolului */laks-a-/ (cf. <http://www.atilf.fr/DERom>);

♦ În cadrul aceluiași proiect, prof. univ. dr. Eugen Munteanu a verificat, în calitate de revizor, un număr de 10 articole lexicografice.

♦ CS I dr. Gabriela Haja și prof. univ. dr. Eugen Munteanu participă, în calitate de experți pe termen lung, la proiectul POSDRU/89/1.5/S/63663 *Rețea transnațională de management integrat al cercetării postdoctorale în domeniul Comunicarea științei. Construcție instituțională (școală postdoctorală) și program de burse (CommScie)*, organizat de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.

♦ CS I dr. Ofelia Ichim și CS III dr. Florin-Teodor Olariu participă la proiectul interacademic *Diaspora română din Budapesta. O analiză socio-culturală*, aprobat de Academia Ungară de Științe și de Academia Română (pe anii 2010-2012).

♦ CS III dr. Elena Dănilă a participat, în calitate de director de proiect, la competiția din 2010 a Programului CNCSIS **Resurse umane** (tip de proiect: „Proiecte de cercetare pentru stimularea constituirii de tinere echipe de cercetare independente – TE”), cu o temă de cercetare intitulată *CLRE. Corpus lexicografic românesc esențial. 100 de dicționare din Bibliografia DLR aliniate la nivel de intrare și la nivel de sens* (cercetători implicați: Ana-Veronica Catană-Spenchiu, Marius-Radu Clim, Elena Dănilă, Marius Răschip); în urma evaluării, proiectul a obținut 92,45 puncte.

♦ CS III dr. Florin-Teodor Olariu a participat, în calitate de director de proiect, la competiția din 2010 a Programului CNCSIS **Resurse umane** (tip de proiect: „Proiecte de cercetare pentru stimularea constituirii de tinere echipe de cercetare independente – TE”), cu o temă de cercetare intitulată *Atlasul lingvistic audiovizual al Bucovinei (ALAB). Prima fază* (cercetători implicați: Marius-Radu Clim, Ramona Luca, Veronica Olariu, Florin-Teodor Olariu); în urma evaluării, proiectul a obținut 98,9 puncte.

- ◆ CS III dr. Florin-Teodor Olariu a obținut o bursă de cercetare postdoctorală în cadrul proiectului intitulat „Societatea bazată pe cunoaștere – cercetări, dezbateri, perspective”, proiect realizat de Filiala Iași a Academiei Române (prin intermediul Institutului de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”) în colaborare cu Universitatea de Nord din Baia Mare și cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013, ID 56815; perioada bursei: iunie 2010–martie 2011.

MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE

- ◆ Institutul de Filologie Română „A. Philippide” este coorganizator al Colocviului anual al Asociației de Literatură Generală și Comparată din România, cu titlul *Literatura și politicul*, Iași, 9–10 iulie 2010.
- ◆ O echipă de cercetători de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” se ocupă de organizarea Simpozionului internațional anual al Institutului, ajuns la a noua ediție, cu titlul *Cultură și identitate românească. Tendințe actuale și reflectarea lor în diaspora*, Iași, 22–24 septembrie 2010.

STUDII, ARTICOLE, RECENZII

- ◆ Adina Ciubotariu, *Credințe apotropaice și de protecție a pruncului nebotezat în Moldova*, în „Datina”, nr. 57, iunie 2010, anul XVI, p. 29–30; *Vocația întemeierii*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”, *In Honorem prof. univ. dr. Ion H. Ciubotaru*, nr. X, 2010, p. 91–110.
- ◆ Vlad Cojocaru, *Dynamiques des champs toponymiques en zones bilingues*, în *Actes du XXVe Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes*, Innsbruck, 3-8 septembrie 2007, Hrgs. Maria Iliescu, Heidi M. Siller-Runggaldier, Paul Danler, Berlin, Verlag De Gruyter, 2010, t. I, p. 287-294.
- ◆ Mioara Dragomir, *Etonime și horonime în cronicile moldovenesti*, în *Actes du XXVe Congrès International de Linguistique et de Philologie*

Romanes, Innsbruck, 3-8 septembrie 2007, Hrgs. Maria Iliescu, Heidi M. Siller-Runggaldier, Paul Danler, Berlin, Verlag De Gruyter, 2010, t. VI, p. 467-480.

♦ Sebastian Drăgulănescu, *Două chipuri ale comicalului în proza eminesciană*, în „Studii eminescologice”, nr. 12, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2010, p. 8-19.

♦ Stelian Dumistrăcel, *Blugiștii*, în „Dacia literară”, XXI, serie nouă, nr. 91 (4/2010), p. 72–73; un număr de 13 articole la rubrica săptămânală „Lumea cuvântului” din „Ziarul Lumina” (7 aprilie–30 iunie), printre care unul de prezentare a vol. *Ești COOL și dacă vorbești corect*, cu preocupări de cultivare a limbii, publicat de cercetători de la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al Academiei Române (coord. Rodica Zafiu), iar altele două, intitulate *Un tezaur* (5 mai) și *Ex-* (12 mai), de prezentare a volumului cuprinzând articolele din partea a doua a literei E din *Dicționarul limbii române* al Academiei (*es – ezredeș*), redactat de membrii colectivului de lexicografie de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, apărut la Editura Academiei Române.

♦ Cristina Florescu, *Les particularités lexicales de roum. liniște („tranquillité” et „silence”) vs. ses équivalents français*, in *CILPR XXV (2007). Actes du XXVe Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes*, Innsbruck, 3-8 septembrie 2007, Hrgs. Maria Iliescu, Heidi M. Siller-Runggaldier, Paul Danler, Berlin, Verlag De Gruyter, 2010, t. II, p. 691–700; *Pirații din Ne-Caraibe*, în „Timpul”, nr. 5, 2010, p. 17, la rubrica „Figurine de stil”.

♦ Dan Mănuacă, *Extreme (I)*, în „Convorbiri literare”, CXLIV, nr. 4, aprilie 2010, p. 82–84; *Extreme (II)*, *ibidem*, CXLIV, nr. 5, mai 2010, p. 59–61; *Un caz de patologie culturală: „sfințirea lui Eminescu”*, „Vitrăliu”, XVIII, nr. 1–2, aprilie 2010, p. 3.

♦ Eugen Munteanu, *Le nid ethno-choronymique <juif> en roumain. Approche historique et systematique*, in *CILPR XXV (2007). Actes du XXVe Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes*, Innsbruck, 3-8 septembrie 2007, Hrgs. Maria Iliescu, Heidi M. Siller-Runggaldier, Paul Danler, Berlin, Verlag De Gruyter, 2010, t. III, p. 325–337.

♦ Ioana Repciuc, *Dualitatea sacrului. Spirite păgâne și divinități creștine*, în „Datina”, nr. 57, iunie 2010, anul XVI, p. 4–6; *Discipol al Profesorului Petru Caraman*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”. *In Honorem prof. univ. dr. Ion H. Ciubotaru*, nr. X, 2010, p. 111–140; *André Breton și magia artei primitive*, în revista „Mozaicul”,

Serie nouă, anul XIII, nr. 6 (140), 2010, p. 5; *La magie populaire roumaine et la magie médiévale occidentale. Correspondences symboliques et textuelles*, în volumul *Perspective contemporane asupra lumii medievale*, nr. 1, 2009, Pitești, Editura Tiparg, p. 272–276.

CĂRȚI

♦ *Dicționarul limbii române (DLR)*. Serie nouă. Tomul I. Partea a 8-a. *Litera E (es – ezredeș)*, București, Editura Academiei Române, 2010, 361 p. Redactori responsabili: acad. Marius Sala, acad. Gheorghe Mihăilă. Redactori: Doina Cobeț, Rodica Cocârță, Eugenia Dima, Maria Deutsch, Corneliu Morariu, Ioan Oprea, Rodica Radu, Mioara Vișoianu, Victoria Zăstroiu. A colaborat la redactare: Gabriela Haja. Revizori: Marius-Radu Clim, Elena Dănilă, Eugenia Dima, Mioara Dragomir, Cristina Florescu, Gabriela Haja, Laura Manea, Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Victoria Zăstroiu. Corelații: Elena Dănilă. Analiști programatori: Adriana Ivanciu, Monica Corodeanu.

LANSĂRI ȘI PREZENTĂRI DE CARTE

♦ În data de 8 mai 2010, în Aula Mare a Academiei Române, Filiala Iași, în cadrul Colocviului „Etnologia românească la început de mileniu”, a fost lansat „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”, nr. X, 2010, volum jubiliar dedicat prof. univ. dr. Ion H. Ciubotaru, cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani. Au prezentat acad. Alexandru Zub, prof. univ. dr. Ion Cuceu, prof. Vasile Munteanu. Moderator: prof. univ. dr. Nicu Gavriluță.

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

ȘEDINȚELE LUNARE ale Institutului:

◆ Ședința din 19 aprilie 2010:

◆ Prof. univ. dr. **Mihai Dinu Gheorghiu** (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași/ Centre de Sociologie Européenne, Paris) a prezentat prelegerea *Unele probleme actuale ale sociologiei literaturii în România*.

Subiectul conferinței l-a constituit trecerea în revistă a unor contribuții semnificative din domeniul sociologiei literaturii din ultimii ani și punerea lor în perspectiva transformării acestui câmp de cercetare după 1989. Perioada anterioară a fost definită ca una a trecerii de la „sociologism” la o sociologie a literaturii ca disciplină științifică legitimă, mai ales printr-o serie de traduceri precum cele din Robert Escarpit, Lucien Goldmann, Pierre Bourdieu, dar și prin încercări de sistematizare autohtone în domeniu, precum cele întreprinse de Traian Herseni și de Ion Vasile Șerban sau studii de sociologie asupra criticii literare (Achim Miha, Mihai Dinu Gheorghiu). De asemenea, au fost menționate demersurile venite dinspre istoria socială și ideologică a literaturii române, ale lui Paul Cornea, Z. Ornea, Leon Volovici. Conferențiarul s-a ocupat apoi de semnificația introducerii operei lui Pierre Bourdieu în cultura română, prin traduceri efectuate atât înainte, cât și după 1989, un Bourdieu de care s-au interesat la început mai mult scriitorii decât sociologii. Problematika autonomiei scriitorului și a raporturilor dintre scriitor și intelectual a fost (și parțial a rămas) una deosebit de sensibilă pentru intelectualul român, în condițiile schimbărilor politice din anii 1980–1990. O comparație în acest sens a fost făcută cu tema tradițională a „autonomiei esteticului”. Anii ‘90 au fost marcați, în mod paradoxal, de o relativă stagnare a studiilor în domeniu, în ciuda condițiilor favorabile pe care le-au reprezentat dispariția cenzurii, accesul la arhive ori reintegrarea literaturii exilului. Apariția, în anii 2000, a mai multor studii de sociologie a literaturii române poate fi explicată prin acumulările progresive ale unor cercetători din generația anterioară, ca și prin apariția unei noi generații de tineri cercetători și scriitori, care au resimțit nevoia unei distanțe critice față de un trecut mai apropiat sau mai îndepărtat, dar și a unui dialog cu membrii generațiilor anterioare. Fără a pretinde exclusivitatea, au fost

prezența succint câțiva dintre autorii semnificativi din perspectiva reconfigurării acestui domeniu în ultimii ani. Marius Lazăr, în acest moment conferențiar de sociologie la Cluj, absolvent de filosofie, cunoscut comentator literar în anii '80 (cu un memorabil studiu despre Creangă publicat în „România literară”), este autorul unei teze de doctorat publicată abia în 2002, *Paradoxuri ale modernizării. Elemente pentru o sociologie a elitelor culturale românești*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2002. El a adus o contribuție importantă, împreună cu Irina Livezeanu, la o cercetare internațională coordonată de Andrew Baruch Wachtel (*Remaining Relevant after Communism: The Role of the Writer in Eastern Europe*, University of Chicago Press, 2006, 224 p.). Dan Lungu, cunoscut mai ales ca prozator, este și sociolog, autorul unei teze de sociologia literaturii – *Construcția identității într-o societate totalitară. O cercetare sociologică asupra scriitorilor*, Iași, Editura Junimea, 2003. Lucia Dragomir a publicat în 2007 teza sa despre Uniunea Scriitorilor din România, realizată în cotutelă (Anne-Marie Thiesse, EHESS, Paris, Nicolae Manolescu, Universitatea din București), la editura Belin din Paris (*L'Union des Ecrivains. Une institution littéraire transnationale à l'Est: l'exemple roumain*), a cărei apariție în limba română întârzie nejustificat de mult. Tot sub conducerea lui Anne-Marie Thiesse, la EHESS, Paris, și-a scris teza și Petru Negură, în prezent conferențiar la Universitatea din Chișinău. Rescrisă și publicată recent – *Ni héros, ni traîtres. Les écrivains moldaves face au pouvoir soviétique sous Staline (1924–1956)*, Paris, L'Harmattan, 2010 – cartea sa este o lucrare de referință pentru literatura din Moldova sovietică. Printre aparițiile notabile recente poate fi semnalată și cartea Ioanei Macrea-Toma, *Privileghentia. Instituții literare în comunismul românesc*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2010, la origine tot o teză de doctorat în cotutelă (Arras și Cluj). O teză în devenire este studiul Cameliei Runceanu, *Les intellectuels communistes après '89*, care beneficiază de îndrumarea lui Gisèle Sapiro (EHESS) și a lui Daniel Barbu (Universitatea București). Camelia Crăciun și-a susținut teza în decembrie 2009, la CEU, Budapesta, îndrumată fiind de istoricul András Kovács, în colaborare cu Leon Volovici (*Between Marginal Rebels and Mainstream Critics: Jewish Romanian Intellectuals in the Interwar Period*). Deși este o teză în domeniul istoriei, conține multe elemente de sociologia literaturii. În sfârșit, printre tezele de doctorat în sociologia artei, ar mai fi putut fi menționate cea a Magdei Cârneli, publicată acum zece ani (*Artele*

plastice în România 1945–1989, București, Editura Meridiane, 2000) și cea publicată doar fragmentar de Ioana Popa (în prezent cercetătoare la CNRS), *La Politique extérieure de la littérature. Une sociologie de la traduction des littératures d'Europe de l'Est (1947–1989)*, 995 p.

♦ Elena Dănilă a prezentat volumul *Gramatica limbii române vechi (1521–1780)*, de Constantin Frâncu, Iași, Casa Editorială „Demiurg”, 2009, 565 p.

◆ Ședința din 15 iunie 2010:

♦ Prof. univ. dr. **Anton Soare** (Département des littératures de langue française, Université de Montréal, Canada) a prezentat prelegerea *Des classiques français au romantisme: des éléments pour une histoire de la métaphore*.

L'idée que la poétique moderne se fait de la métaphore appelle deux correctifs de taille. Le premier concerne l'efficacité de cette figure de style, que l'on croit toujours directement proportionnelle à la distance dans la réalité empirique entre les deux éléments qu'elle associe. La pratique poétique démontre que le contraire est tout aussi vrai. Lorsqu'un Baudelaire compare les ailes de son albatros captif sur un navire à des « avirons », ou que Proust compare le monocle d'un vieux général à un « éclat d'obus », il est évident que l'efficacité métaphorique réside dans la proximité des éléments associés.

Le deuxième correctif, autrement important, concerne le statut esthétique même de la métaphore, couramment considérée comme la clé de voûte de la poéticité, comme son ingrédient fondamental et indispensable. Or, le classicisme français, et lui seulement, qui diffère plus radicalement que tout autre période dans tout autre littérature européenne du romantisme dont l'esthétique moderne demeure tributaire, nous enseigne, au contraire, qu'on peut faire de la grande poésie, tout en s'interdisant systématiquement le recours à la métaphore telle qu'on l'entend de nos jours, que le statut de celle-ci est ainsi tributaire d'une certaine historicité. Le classique français s'interdit, en effet, toute association métaphorique inédite, et il faudra en France un véritable dégel de l'imaginaire pour que cette interdiction s'estompe progressivement depuis l'âge de Lamartine jusqu'à celui des surréalistes. À telle enseigne il faut se demander comment on pouvait faire de la poésie à l'époque de Corneille et de Racine, lorsque seules les catachrèses étaient tolérées dans le discours

poétique, c'est-à-dire les tournures métaphoriques entrées dans le langage courant soit grâce à un long usage, soit par l'effet d'une mode, et accréditées comme telles par les dictionnaires de l'époque. L'examen du langage poétique, dont le langage dramatique proprement dit se double, dans le théâtre classique, comme dans tout autre théâtre, fournit une réponse : les poètes de l'époque, au lieu de chercher à inventer de nouveaux sens par des associations métaphoriques inédites, se contentent à exploiter des polysémies déjà entrées dans la langue et attestées comme telles par les dictionnaires. Les figures de style qu'ils privilégient peuvent être appelées à ce titre lexicales : la syllepse, qui joue sur deux ou plusieurs sens d'un même terme, et, souvent dérivés de celle-ci, l'oxymore et l'attelage. Alors que chez la plupart des dramaturges de l'époque le langage poétique ainsi constitué ne représente qu'un accompagnement modeste du langage dramatique, il acquiert chez Racine une importance capitale, sans nuire pour autant à l'équilibre langagier de l'ensemble, il se moule si intimement sur les réalités de sa scène qu'il semble fonctionner comme un de leur principes structurants. Racine est un virtuose de la syllepse, dont il sait, notamment, trouver des formes triples en parfaite consonance avec la situation dramatique à laquelle elles se réfèrent, comme lorsque Pyrrhus se dit « Brûlé de plus de feux qu'[il] n'en allumai[t] », entendant par « feux » à la fois ceux qui avaient dévoré Troie, ceux qui dévorent son cœur amoureux et ceux des remords qui dévorent sa conscience. Une logique sylleptique impérieuse fait désigner au même Racine l'asservissement amoureux, par les « fers » surtout, dans *Andromaque*, par les « nœuds » dans *Bajazet*, et par le « joug » dans *Phèdre*. La même logique sylleptique exige que, dans cette dernière tragédie, où est maintes fois dénoncé le « poison » de l'amour, l'héroïne éponyme se donne la mort en s'empoisonnant. Elle ne procédait ainsi chez aucun des précurseurs de Racine, tous moins sensibles que lui aux consonances entre le langage des personnages et les réalités dramatiques parmi lesquelles ils évoluent.

♦ Șerban Axinte a prezentat volumul *G. Călinescu. A cincea esență*, de Andrei Terian, București, Cartea Românească, 2009, 768 p.

ALTE COMUNICĂRI

a) în țară

- ♦ Ion H. Ciubotaru, *Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei, strategii teoretice și metodologice*, la Simpozionul internațional „Arhiva de Folclor a Academiei Române: 1930–2010. 80 de ani în serviciul etnologiei românești și europene, 2–6 iunie 2010.
- ♦ CS III dr. Elena Dănilă și CS I dr. Gabriela Haja au participat la Conferința *Resurse lingvistice și instrumente pentru prelucrarea limbii române*, organizată de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, prin Facultatea de Informatică (UAIC-FII) și Academia Română, prin Institutul de Cercetări în Inteligență Artificială (AR-ICIA), București și Institutul de Informatică Teoretică, Iași (AR-IIT), împreună cu Muzeul Național al Literaturii Române (MNLR), desfășurată la Muzeul Național al Literaturii Române, București, 6-7 mai 2010.
- ♦ Gabriela Haja, *Biblia 1688 – resursă în format electronic pentru DLR informatizat*, la Simpozionul „Muzeul Limbii Române – 90 de ani”, organizat de Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, în cadrul Zilelor Academice clujene, 2–3 iunie 2010.

b) în străinătate

- ♦ Daniela Butnaru, *Motivation et arbitraire dans la toponymie roumaine*, la al XV-lea Colocviu Internațional de Onomastică, Aix-en-Provence, 9–11 iunie 2010.
- ♦ Vlad Cojocaru, *Resémantisation des toponymes dans la perspective des structures toponymiques*, la al XV-lea Colocviu Internațional de Onomastică, Aix-en-Provence, 9–11 iunie 2010.
- ♦ Eugen Munteanu, *La tradizione biblica romena. Dissociazioni di principio*, comunicare inaugurală prezentată la Congresso Internazionale „La tradizione biblica romena in contesto europeo”, Veneția, 22–23 aprilie 2010.
- ♦ Eugen Munteanu, *Die Konzeption von Gheorghe Ivănescu über die mittelalterlichen Wanderungen der Rumänen*, comunicare prezentată la Romanistisches Kolloquium XXV „Südosteuropäische Romania: Siedlungs-/Migrationsgeschichte und Sprachtypologie”, Viena, 30 aprilie 2010.
- ♦ Eugen Munteanu a susținut, la Institutul de Romanistică al Universității din Viena, ca *visiting professor*, ciclurile de conferințe *Sprachliche*

Besonderheiten in der heutigen rumänischen Medien (20 aprilie–15 mai 2010) și *Die wichtigsten Momenten der rumänischen biblischen Tradition* (26 mai–11 iunie 2010).

♦ Ioana Repciuc, *Flum Jordan et le rite baptismal dans les charmes roumains*, la Colocviul internațional „Charms, charmers and charming”, organizat de Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” și Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” ale Academiei Române împreună cu Committee on Charms, Charmers and Charming (International Society Folk Narrative Research), 24–25 iunie 2010.

OASPEȚI DIN STRĂINĂTATE

Institutul de Filologie Română „A. Philippide” a fost vizitat de:

- ♦ Prof. univ. dr. Michael Metzeltin, director la Institut für Romanistik, Universitatea din Viena (Austria) – 9 aprilie 2010.
- ♦ Prof. univ. dr. Anton Soare, Département des littératures de langue française, Université de Montréal (Canada) – 15 mai 2010.

RESTITUIRI Programul nostru (II)¹

La fel de cuprinzătoare trebuie să fie atitudinea noastră și în altă direcție. După cum vom lua în considerație stările lingvistice trecute și pe cele actuale, iar pe acestea din urmă le vom cerceta orizontal și vertical, tot așa se cuvine să dăm o atenție deopotrivă de mare tuturor ramurilor gramaticii. De obicei se studiază foarte amănunțit sunetele și formele, pe când vocabularul și sintaxa sunt neglijate, cel puțin în manualele adresate studenților și la cursurile universitare, care de multe ori stau la baza cărților didactice și a introducerilor de tot soiul. Este evident că avem a face cu o rămășiță neogramatică, pe care numeroși lingviști moderni o combat cu înverșunare, atât principial, cât și practic, consacându-se în studiile lor speciale mai cu samă sintaxei și lexicului. Noi ne vom ocupa de toate ramurile gramaticii românești: vom cerceta sunetele limbii românești, descriindu-le așa cum se prezintă astăzi și explicând starea lor actuală cu ajutorul foneticii istorice, vom studia apoi

---

¹ Prima parte a acestui text a apărut în numărul anterior al publicației noastre (n.red.).

formele gramaticale în același chip și vom trece după aceea la formarea cuvintelor, stilistică, sintaxă și vocabular. Acestea din urmă va trebui să le dăm o importanță ceva mai mare și pentru că au fost multă vreme părăsite aproape complet, dar și pentru că problemele sintactice (în sens larg) și cele lexicale sunt mai însemnate. Ele stau în foarte strânsă legătură pe de o parte cu psihicul individului vorbitor și al întregii comunități lingvistice, pe de alta cu viața lor exterioară, cu civilizația. Stilistica, așa cum o înțeleg mulți contemporani pe baza concepției celor care o cultivă cu asiduitate (Bally, Spitzer, Winkler), este o disciplină strict lingvistică, străină, deci, de stilistica estetică sau retorică (studiul figurilor de stil și al celorlalte mijloace de expresie care urmăresc anumite efecte). Concepută astfel, stilistica este o introducere la sintaxă, o fază premergătoare acesteia: un fenomen stilistic devine sintactic, după ce se gramaticalizează, adică după ce-și pierde frăgezimea, expresivitatea și spontaneitatea, produse ale afectului și fantaziei. De aceea metoda stilistică este psihologică, nu gramaticală. Ca să înțelegi o inovație stilistică, trebuie să îți dai sama de starea sufletească a celui care a produs-o, întocmai cum la studiul unei opere literare este necesar să te transpui în sufletul autorului.

În cea mai mare parte vocabularul unei limbi se datorește împrumuturilor de tot felul: din pricina relațiilor firești care se nasc între popoare, limbile lor își împrumută reciproc cuvintele. Studiind aceste împrumuturi în raport cu împrejurările care le-au determinat, studiem implicit și civilizația unui popor. Este metoda „cuvinte și lucruri” care cere ca alături de cuvinte să cercetăm și obiectele respective, spre a îmbina astfel istoria limbii cu istoria civilizației. Limbii noastre, această metodă i se poate aplica mai ușor și cu mai mult succes, fiindcă asupra ei s-au exercitat și continuă să se exercite numeroase și puternice influențe străine. Dar și elementele moștenite se pretează la o astfel de cercetare. Descriind domeniile de activitate unde cuvintele latinești formează majoritatea sau aproape unanimitatea, arătăm indirect și câtă civilizație ne-au transmis romanii, adică ce elemente din civilizația lor s-au potrivit cu condițiile noastre de viață și au putut, deci, să reziste. Totodată se pot urmări unele dintre aceste elemente latinești în limbile vecine care le-au împrumutat de la noi și cu același scop: să vedem în ce ramuri de activitate au influențat românii asupra altor neamuri de oameni.

O atenție deosebită vom acorda etimologiei. La cuvintele discutabile în ce privește originea lor se va demonstra mai ales cum trebuie să procedăm spre a obține rezultate mai mult ori mai puțin

acceptabile. Etimologia este o adevărată piatră de încercare pentru un lingvist, nu atât însă a ingeniozității (sau numai a ingeniozității!), cât mai cu samă a cunoștințelor lui lingvistice propriu zise și de altă natură. Etimologia, mai mult decât oricare altă problemă lingvistică, silește pe specialist să-și dea la iveală știința, ca și ignoranța, cu privire la istoria și la viața actuală a limbii. Ea face apel, în general, la toate domeniile gramaticii (în primul rând la fonetică), dar și la altceva, mai puțin lămurit, dar cu atât mai important, la înțelegerea pentru viața limbajului omenesc, pentru spiritul care-l stăpânește și-l conduce. Pe scurt, se poate spune că etimologia este un punct final, un rezumat al întregii activități lingvistice.

Când e vorba de lexicul unei limbi, nu trebuie să pierdem din vedere un amănunt de obicei neglijat. Tezaurul lexical nu-l constituie numai cuvintele notate în dicționare, pe baza textelor și a uzului. El cuprinde și numele proprii, topice și personale. Făcând această afirmație, nu mă refer la faptul pe care-l observă oricine, că mare parte din numele proprii sunt nume apelative izolate, având adică un sens special, aplicat la un singur obiect sau o singură ființă. Mă gândesc la toate elementele toponimice și antroponimice, deci și la cele obscure, despre care nu știm deocamdată dacă la origine sunt nume apelative sau altceva, precum și la acelea care din capul locului au fost întrebuințate de români numai ca nume proprii, în sensul curent al cuvântului. De ce trebuiesc înglobate și ele în vocabularul limbii noastre? Pentru că le putem studia exact ca și pe celelalte, atât din punct de vedere etimologic, cât și în legătură cu civilizația poporului românesc. Prin urmare, avem nevoie de aceleași cunoștinți și ajungem la aceleași rezultate ca atunci când cercetăm elementele lexicale obișnuite. Toponimia și antroponimia se vor bucura de toată atenția în preocupările și activitatea noastră. Și, fiindcă pentru numele proprii nu avem dicționare ca pentru celelalte, va trebui să ne îngrijim de strângerea lor. Este adevărat că majoritatea toponimicelor se găsesc în diversele dicționare geografice, grupate pe provincii sau pe județe. Dar multe au rămas neînregistrate, din cauză că locurile respective n-au importanță pentru geografi. În viața țăranilor însă tocmai acestea sunt mai însemnate, întrucât sunt veșnic vii și se leagă fie de ocupațiile lor zilnice (acolo își pasc ei vitele, își au țarina etc.), fie de petreceri (fac horă, cântă, se joacă ș.a.), fie de anumite credințe, superstiții și legende. Ele trebuiesc adunate, lucru pe care-l poate face cu ușurință oricare dintre d-voastră pentru satul său natal, eventual și pentru cele vecine, dacă-i sunt la fel de cunoscute. Relativ la numele de oameni însă nu posedăm nici un dicționar, și de aceea este necesar să le strângem de iznoavă. Aici

dificultățile sunt mai mari, între altele, fiindcă aceste nume n-au o existență oarecum exterioară, ca cele topice: ele trăiesc prin oamenii care le poartă, și atunci, pentru a le culege pe toate, ar trebui, cel puțin teoretic, să cunoaștem individual pe toți locuitorii țării. Evident că nu ne putem gândi la un asemenea ideal, imposibil de înfăptuit. Să ne mulțumim cu mai puțin, utilizând colecțiile de documente² publicate până acum (foarte multe au indice), registrele de stare civilă, arhivele publice, matricolele școlare, listele nominale de pe la regimente și alte unități militare etc., precum și informațiile noastre personale.

*

Nici o limbă omenească n-a stat și nu stă izolată, dimpotrivă este în firea lucrurilor ca fiecare să aibă diverse legături cu altele. După cum membrii unei colectivități lingvistice, grație vieții comune pe care o duc, stabilesc între ei relații multiple și ajung astfel să se influențeze reciproc, în toate domeniile de activitate, întocmai așa se petrec lucrurile și cu limbile pământului. Fiecare se află în situația de a fi influențată și de a influența la rândul ei, fiindcă popoarele respective au avut ori au relații între ele. Această afirmație, întemeiată pe constatări vechi și repetate, se dovedește foarte justă mai cu samă în cazul limbii noastre. Pe de o parte ea aparține unei familii lingvistice, celei romanice, și are, deci, raporturi de înrudire cu limbile surori (toate provin dintr-un izvor comun, latina populară), pe de altă parte a suferit în decursul vremii, de la primele ei începuturi, influența limbilor vorbite de popoarele încunjurătoare sau a influențat ea însăși asupra limbilor acestora. Așa se explică de ce numeroase fenomene lingvistice românești își au corespondentul lor fie în idiomele romanice, fie în cele vecine. Această situație ne obligă, pentru o înțelegere mai adâncă și mai sigură a vieții lingvistice românești, să facem neconținut apel la limbile popoarelor romanice și ale acelorora cu care românii au ori au avut legături. De aceea principiul nostru călăuzitor va fi: pentru orice fapt de limbă românesc să ne informăm la limbile surori sau vecine, spre a vedea dacă nu găsim acolo explicația fenomenului care ne interesează. Firește că, în ce privește elementele latinești sau presupuse pentru moment astfel, vom merge înapoi până la limba comună, iar de acolo ne vom întinde cercetările asupra limbilor romanice. Adesea, și mai cu samă pentru elementele relativ nouă (așa zisele neologisme: cuvinte, expresii, construcții), va trebui să recurgem numai la unele idiome neolatine, în primul rând

---

² Acestea ne pot servi și pentru numiri topice, din care atâtea au dispărut cu vremea.

franceza, apoi italiana. În asemenea cazuri nu va mai fi vorba de înrudire istorică, de coincidențe pe baza aceleiași origini etnice, ci de elemente pe care le-am împrumutat din acele limbi surori începând cu secolul XVIII. Neologismele alcătuiesc o bună parte din tezaurul limbii românești actuale, al aceleia pe care o utilizează în scris și în vorbire oamenii de cultură. În general, ele n-au fost studiate, nici măcar socotite vrednice de atenție în cercetările lingvistice obișnuite, și asta din cauza noutății lor: punctul de vedere istoric cere să ne oprim... la timp.

Cu privire la celelalte limbi, se știe că intră în joc mai ales cele slave, apoi albaneza, neogreaca, turca, maghiara. Cu unele româna a avut legături din cele mai îndepărtate timpuri, cu altele mai târziu, dar tuturora ea le datorește o parte însemnată din elementele care au participat la constituirea ei, așa cum o cunoaștem astăzi. O atenție deosebită se cuvine limbilor balcanice, care, în cazul de față, însemnează, conform cercetărilor făcute de specialiști (Kr. Sandfeld), neogreaca, albaneza și bulgara (mult mai rar sârbocroata). Între ele și a noastră potrivirile sunt foarte numeroase și adânci. Această situație n-a putut rezulta numai din simple relații de vecinătate, oricât de strânse ar fi fost, ci trebuie să aibă la bază fapte mai vechi și mai importante. Lingviștii se gândesc la un fel de comunitate etnică, nu în sensul strict al unei origini identice, ci al unei înrudiri oarecum indirecte. Explicația aceasta pare a se potrivi pentru coincidențele dintre limba română, bulgară și albaneză. La începuturile lor va fi existat un substrat comun sau cel puțin înrudit, grație căruia au luat naștere particularități lingvistice identice, dintre cele mai caracteristice pentru fiecare. Cât despre limba neogreacă, chestia se pune altfel. Fiind anterioară celorlalte, întrucât continuă greaca antică, și totodată singura limbă de cultură tocmai în epoca de formație a idiomelor balcanice, neogreaca (în sens larg) s-a impus acestora prin prestigiul ei deosebit, influențându-le și dându-le anumite elemente, care apoi ni s-au transmis și nouă. Afară de asta, limba greacă modernă, la fel cu toate celelalte din Balcani, joacă un rol important în viața dialectelor aromân și meglenoromân, din momentul când acestea s-au fixat aproximativ prin locurile unde le găsim astăzi. De aceea limbile balcanice trebuie să deție în preocupările noastre un rang de frunte.

*

Ca toate științele, și lingvistica are nevoie de luminile unor discipline înrudite. Limba nu este singurul produs al vieții sufletești. Alături de ea, există numeroase altele, care, întrucât au aceeași obârșie, psihicul

omenesc, se ating, se întretaie și se influențează neconținut unele pe altele. Este, deci, natural ca diversele discipline care le studiază să aibă reciproc nevoie de ajutor. Cele mai strâns legate de lingvistică sunt etnografia și folclorul. Am spus deja că vocabularul unei limbi este cercetat astăzi pe baza metodei „cuvinte și lucruri”. Din explicațiile date acolo se poate vedea că, dacă prin „cuvinte” înțelegem limbă, adică studiu lingvistic, prin „lucruri” trebuie să înțelegem obiectele și noțiunile de toate categoriile din viața zilnică a omului, adică studiul lor, care se cheamă tocmai etnografie și folclor. Etnografia se ocupă de elementele civilizației materiale, folclorul de produsele civilizației spirituale, drept e că nu de toate, ci numai de acelea care au o relativă vechime și aparțin oarecum păturilor mai adânci ale vieții sufletești, fiind transmise adesea din timpuri imemorabile pe cale de tradiție (credințe, datini, obiceiuri etc.). Firește că nu toate acestea au legături directe cu limba, dar multe influențează puternic asupra ei, iar în timpul din urmă tema „limba și mitul” o tratează numeroși savanți, care nu sunt numai filozofi și sociologi. Astfel se explică, de pildă, interdicțiile de vocabular (tabú), un fenomen lingvistic dintre cele mai importante și tot așa nenumărate izolări în care intră nume de animale. Existența lor nu se poate lămuri decât admitând și, deci, cunoscând anumite credințe ale oamenilor despre animalele respective (cf. lucrările lui R. Riegler și ale altora). Este clar că, din tot soiul de cauze, noi vom recurge numai incidental la etnografie și, mai cu samă, la folclor. De dorit ar fi crearea unui curs special, cum îl au celelalte universități românești, cel puțin pentru folclor, deși se pare că tendința actuală este să nu se mai separe etnografia și folclorul, ci să se considere ca alcătuind o singură disciplină, care studiază produsele întregii civilizații primitive a unui popor.

*

Pentru ca rezolvarea diverselor probleme lingvistice să fie posibilă în condiții cât mai rigurose științifice, este necesară și o pregătire teoretică a viitorilor specialiști. În vederea acestui scop ne stau la îndemână de o parte fonetica, de alta lingvistica generală. Cea dintâiu ne învață cum se produc și se transformă sunetele vorbirii omenești. Ca să înțelegem evoluția fonetică a limbii noastre, din cele mai vechi timpuri și până astăzi, și să putem întrevedea anumite tendințe fonetice, care încep să se desemneze pentru viitor, sunt absolut indispensabile cunoștinți măcar elementare de fonetică descriptivă și generală. Este de asemenea necesară stăpânirea așa ziselor legi fonetice

(sau fonologice, cum le spun unii), nu atât ca scop în sine, ci mai ales ca un criteriu sigur pentru a putea distinge ce-i vechiu și ce-i nou în existența unui element lingvistic, atunci când vrei să-i afle obârșia (așadar, nu numai etimologia propriu-zisă a cuvintelor, ci și originea sunetelor, formelor gramaticale, prefixelor, sufixelor). Nu încapă îndoială că importanța extraordinară de mare care s-a acordat într-o vreme și se mai acordă în parte chiar astăzi foneticii, cu toate ramurile ei, nu mai corespunde spiritului din lingvistica actuală, mai ales dacă această importanță însemnează să te mărginești, în studiul unei limbi, la sunete și, cel mult, la forme. Dar tot așa de sigur este că fonetica, utilizată ca instrument de recunoaștere a istoriei cuvintelor, trebuie să-și păstreze întreaga ei valoare.

De lingvistica generală, sau, cum îi spunea Alexandru Philippide, introducerea în știința limbii (combinată cu o parte din *Principii de istoria limbii*), avem trebuință în alt sens. Oricât ar varia diversele nuanțe ale limbajului omenesc, există între ele numeroase asemănări. Aceste asemănări își au izvorul în sufletul omului, care este, în esență, același, indiferent de timp și loc: funcțiunile psihice prezintă trăsături identice la un european civilizată și la un sălbatic din Africa, și tot așa ele nu diferă, în fond de la vechii egipteni până în zilele noastre. Ceea ce se schimbă mereu, mai cu samă în vremea din urmă, sunt formele de civilizație. Pentru aceasta, în ciuda atâtor elemente comune, datorite, înainte de toate, împrumuturilor, civilizația umană variază enorm în cursul veacurilor și de la o țară la alta, mai ales de la un continent la altul. Aceste profunde transformări în viața socială a omenirii sunt una din cauzele principale pentru care limbile pământului se deosebesc, adesea fundamental, între ele. Pe baza faptelor lingvistice comune s-au putut stabili anumite principii generale, aplicabile la studiul oricărei limbi. Tot cu ajutorul acestor coincidențe se încearcă ipoteze asupra originii limbajului omenesc, precum și asupra tendințelor care-i determină evoluția, atât supt ochii noștri, cât și pentru viitor. Probleme de acest soi și altele similare formează obiectul lingvisticii generale. De altfel, admițând prin absurd că ne-ar interesa direct asemenea lucruri, trebuie să recunoaștem totuși că studiul unei limbi nu poate fi privit numai ca un scop, ci și ca un mijloc de a ajunge la o concepție filozofică, adică teoretică, asupra faptelor lingvistice îndeobște. Aceasta este năzuința oricărei discipline științifice, deci și a noastră: întemeindu-ne pe date și amănunte privitoare la evoluția și la starea actuală a limbii române, să ne ridicăm la idei generale, care să se potrivească, într-o măsură anumită, și altor limbi, înrudite ori nu cu a

noastră. Lingvistica generală ne lărgeste orizontul, ne ascute spiritul critic, ne împiedică de la afirmații pripite, ne ușurează analiza și înțelegerea fenomenelor lingvistice românești, care alcătuiesc materia propriu-zisă a acestui curs. Cine își aruncă ochii și dincolo de granițele în care trăiește și se dezvoltă limba sa maternă, își dă sama că, cel puțin în principiu, niciun fapt lingvistic nu poate fi specific unui singur idiom omenesc specific unui singur idiom omenesc: el se poate găsi în oricare alt loc de pe pământ și, prin urmare, atitudinea care se impune față de constatările privitoare la o limbă dată este cea relativistă. Alexandru Philippide a înțeles însemnătatea foneticii și a lingvisticii generale. De aceea, din cei trei ani ai cursului complet, el consacra unul întreg acestor două discipline. Eu voiu continua cu fidelitate tradiția inaugurată și păstrată decenii de-a rândul de către maestrul nostru, al tuturor.

*

Înainte de a sfârși, mă simt dator să fac o mărturisire. Programul schițat astăzi în fața d-voastre este prea vast ca să se poată realiza în toate detaliile lui. Ar fi să vă înșel, dacă nu v-aș preveni asupra realității. Cele spuse mai sus reprezintă numai ținta către care trebuie să năzuim și de care să căutăm a ne apropia cât mai mult. Și, cum la curs distanța între ideal și împlinire va fi, în chip fatal, mare, să ne silim ca cel puțin în lucrările noastre personale, precum și în activitatea desfășurată la Institutul de Filologie Română să complectăm lipsurile, pentru ca această distanță să se reducă, în limita posibilului, până la minimum. În orice caz un lucru este sigur: realizarea prezentului program nu atârână numai de mine și de actualii ori viitorii mei colaboratori, ci și, aș putea spune chiar mai ales, de d-voastră. Dacă veți dovedi interes și oarecând de pasiune pentru studiul limbii d-voastre materne, adică pentru studiul cel mai firesc și cel mai apropiat de sufletul d-voastre, distanța de la făgăduială până la împlinire va fi din ce în ce mai mică, iar cu vremea ar putea să și dispară. Așadar colaborarea între d-voastră și mine, și anume colaborare activă. Nu-i de ajuns să audiați regulat lecțiile și să treceți la timp examenele, ci să participați la lucrările de seminar și să consacrați o parte din orele libere disciplinei pe care cred că v-ați ales-o împinși de un imbold sufletesc, iar nu de considerații pur exterioare.

Iorgu IORDAN

VARIA

- ◆ În perioada 2 aprilie–28 mai 2010, prof. univ. dr. Stelian Dumistrăcel a susținut la TVR Iași o rubrică săptămânală de cultivare a limbii intitulată „Din vorbă în vorbă”.
- ◆ În data de 10 aprilie 2010, asistent de cercetare Dinu Moscal a susținut, în ședință publică, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, teza de doctorat cu titlul ***Teoria câmpurilor lexicale. Cu aplicație la terminologia populară a formelor de relief pozitiv*** (conducător științific prof. univ. dr. Eugen Munteanu).
- ◆ CS I dr. Dan Mănuță a participat, ca invitat special, la Simpozionul „Întâlnire cu prieteni”, organizat la Muzeul „Vasile Pârvan”, din Bârlad, în ziua de 10 aprilie 2010.
- ◆ Prof. univ. dr. Eugen Munteanu a fost membru în comisia de susținere a tezelor de doctorat elaborate, sub conducerea sa, de Dinu Moscal, ***Teoria câmpurilor lexicale. Cu aplicație la terminologia populară a formelor de relief pozitiv*** (10 aprilie 2010, magna cum laude) și de Delia Geanina Tiron, ***Adaptarea în limba română a neologismelor latino-romanice*** (19 iunie 2010), la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Litere.
- ◆ La data de 22 aprilie, la Radio Iași, în cadrul emisiunii „Tradiții românești, cultură europeană”, CS I dr. Silvia Ciubotaru a acordat un interviu despre volumul său ***Obiceiuri nuptiale din Moldova. Tipologie și corpus de texte***.
- ◆ CS I dr. Dan Mănuță a participat, în calitate de redactor-șef adjunct, la manifestările din cadrul celei de a XIV-a ediții a Zilelor revistei „Convorbiri literare” (22–23 aprilie 2010).
- ◆ La data de 29 aprilie, la Radio Iași, în cadrul emisiunii „Tradiții românești, cultură europeană”, asistent de cercetare dr. Adina Ciubotariu a acordat un interviu pe tema volumului personal ***Trasee inițiatice în folclorul literar românesc. Structuri stilistice***.
- ◆ Asistent de cercetare drd. Marius-Radu Clim a participat, în perioada 20–27 mai 2010, la întâlnirea *European Leadership Forum 2010*, la Eger, în Ungaria.
- ◆ La data de 21 mai, Radio Iași a dedicat o emisiune omagierii prof. univ. dr. Ion H. Ciubotaru.
- ◆ CS I dr. Gabriela Haja și CS Victoria Zăstroiu au participat la întâlnirea oficială cu M.S. Regele Mihai și Princesa Margareta, prilejuită de finalizarea primei ediții a ***Dicționarului limbii române***, lucrare inițiată și susținută financiar până la 1949 de Casa Regală. Întâlnirea a avut loc la Academia Română, București, 10 iunie 2010.
- ◆ Prof. univ. dr. Stelian Dumistrăcel și prof. univ. dr. Remus Zăstroiu au participat la emisiunea TVR Iași de pe data de 12 iunie 2010, consacrată dimensiunii culturale a Universității din Iași până la cel de al doilea război mondial, din cadrul ciclului „Alma Mater Iassiensis”, realizat de prof. univ. dr. Gheorghe Iacob, dedicat sărbătoririi a „150 de ani de existență modernă a Universității «Alexandru Ioan Cuza»”.
- ◆ CS I dr. Gabriela Haja a fost membru în comisia de susținere a tezei de doctorat elaborate, sub conducerea prof. univ. dr. Sorina Bălănescu, de Maria-Andreea

Abaza, *Didascaliiile în teatrul francez și românesc din perioada interbelică*, la Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași, Facultatea de Compoziție, Muzicologie, Pedagogie Muzicală și Teatru (14 iunie 2010); a tezei de doctorat elaborate, sub conducerea prof. univ. dr. Stelian Dumistrăcel, de Harieta Topoliceanu, „*Discursul repetat*” în *publicistica românească și italiană. Studiu comparativ*, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Litere (18 iunie 2010); a tezei de doctorat elaborate, sub conducerea prof. univ. dr. Eugen Munteanu, de Delia Geanina Tiron, *Adaptarea în limba română a neologismelor latino-romanice*, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Litere (19 iunie 2010).

♦ Prof. univ. dr. Stelian Dumistrăcel a fost membru în comisia de susținere a tezei de doctorat în filologie, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, elaborată, sub conducerea sa, de Harieta Topoliceanu, cu titlul «*Discursul repetat*» în *publicistica românească și italiană. Studiu comparativ* (18 iunie 2010).

♦ „Nimic nu se compară cu plăcerea citirii unei cărți”, interviu cu prof. univ. dr. Stelian Dumistrăcel, realizat de Oana Nistor, în „Ziarul Lumina”, 18 iunie 2010, p. 13.

♦ CS I dr. Cristina Florescu a fost membru în comisia de susținere a tezei de doctorat elaborate, sub conducerea prof. univ. dr. Ioan Lobiuc, de Delia-Maria Moise, cu titlul *Strategii de persuadare a receptorului în stilul publicistic (la nivelul structurii sintactice a enunțului)*, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (26 iunie 2010).

♦ În cadrul redacției „Anuarului de lingvistică și istorie literară” s-a lucrat la pregătirea pentru tipar a t. XLIX (2009–2010).

♦ În cadrul redacției revistei „Philologica Jassyensia” s-a lucrat la pregătirea pentru tipar a nr. 1 (11), an VI, 2010.

♦ CS I dr. Remus Zăstroiu a fost membru în comisia de susținere a tezei de doctorat elaborate, sub conducerea prof. univ. dr. Lăcrămioara Petrescu, de Emilia Chiriță, *Mateiu Caragiale – Barocul levantin*, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Litere (14 iunie 2010).

Redacția:

Luminița Botoșineanu, Elena Dănilă, Ofelia Ichim, Florin-Teodor Olariu

Responsabil de număr: Elena DĂNILĂ

**INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „A. PHILIPPIDE” • STRADA
CODRESCU, NR. 2 • IAȘI • 700478 • TEL./FAX: 004.0332/106508**

E-MAIL: philippide_secretariat@yahoo.com

WEB: <http://www.academiaromana-is.ro/philippide>

ISSN 1582-5019